

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

**ІНФОРМАЦІЙНИЙ БЮЛЕТЕНЬ
З ОХОРОНИ ПРАЦІ**

В И П У С К 2/2018

м.Київ

I. НОВІ ДЕРЖАВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Продовжуємо знайомити наших читачів зі змінами у законодавстві України стосовно питань охорони праці.

У нормативному полі України з'явилися нові нормативно-правові акти з охорони праці:

○ “Мінімальні вимоги з охорони праці на тимчасових або мобільних будівельних майданчиках”, затверджені наказом Міністерства соціальної політики від 23.06.2017 № 1050 і зареєстрований у Міністерстві юстиції 08.09.2017 за № 1111/30979.

Мінімальні вимоги є результатом імплементації в Україні Директиви 92/57/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24.06.1992 року про мінімальні вимоги щодо безпеки та захисту здоров'я на тимчасових або мобільних будівельних майданчиках.

○ “Показчик нормативно-правових актів з охорони праці”, затверджений наказом Державної служби України з питань праці від 10.07.2017 № 88.

○ “Правила охорони праці в архівних установах”, затверджені Наказом Міністерства соціальної політики України від 18.04.2017 № 634. Ці правила поширюються на всіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності та організаційно-правових форм, які здійснюють діяльність у галузі архівної справи. Правила встановлюють вимоги щодо належних безпечних і здорових умов праці та виробничого середовища, організації роботи з охорони праці в архівних установах і є обов'язковими для всіх керівників та

працівників архівних установ під час організації та виконання ними робіт.

○ Введено в дію наказ Міністерства соціальної політики України “Про затвердження Порядку розроблення та затвердження кваліфікаційних характеристик” від 31.05.2017 № 918, який зареєстрований в Міністерстві юстиції 23.06.2017 за № 764/30652. Довідником визначається перелік основних робіт, властивих тій або іншій професійній назві роботи (посаді, професії, відповідно до їхніх назв) та забезпечується єдність у визначенні кваліфікаційних вимог до них.

○ У вересні місяці 2017 року набрало чинності нове Положення про розробку інструкцій з охорони праці, затверджене наказом Міністерства соціальної політики України від 30.03.2017 № 526, яким внесені зміни до попередньої редакції документа, але, по суті, Положення виклали у новій редакції. Положення закріплює вимоги до змісту, побудови і викладу інструкцій з охорони праці. Новацій у чинній тепер редакції Положення небагато, але вони є.

Уточнено процедуру перегляду інструкцій із охорони праці. Тепер їх переглядатимуть у строки, передбачені нормативно-правовими актами з охорони праці, на основі яких їх розроблено, але не рідше ніж на 5 років, для робіт із підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі - не рідше ніж раз на 3 роки. Ця новація відповідає вимогам статті 28 Закону про охорону праці.

○ Міністерством енергетики та вугільної промисловості України розроблений наказ від 21.07.2017 № 476 “Про затвердження Правил улаштування електроустановок”.

○ Міністерством Внутрішніх справ України розроблений наказ “Про затвердження Змін до Правил пожежної безпеки в Україні” від 31.07.2017 № 657, який зареєстровано у Міністерстві юстиції України 22.08.2017 за № 1048/30916.

○ З 1 січня 2018 року набуває чинності:

– постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2016 № 461 “Про затвердження списків виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах” зі змінами;

– постанова КМУ від 27.12.2017 № 1053 “Про перерахування розміру страхових виплати потерпілим від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, та членів їх семей”;

– “Технічний регламент ліфтів і компонентів безпеки для ліфтів”, затверджений постановою КМУ від 21.06.2017 № 438;

– ДСТУ EN 81-20:2015 “Норми безпеки до конструкцій та експлуатації ліфтів. Ліфти для перевезення пасажирів та вантажів. Частина 20. Ліфти пасажирські та вантажопасажирські”, що замінює ДСТУ EN 81-1, ДСТУ EN81-2.

○ Внесені зміни і ухвалено ряд нових інших національних нормативних документів з питань охорони

праці гармонізованих з європейським нормативними документами.

У 2018 році Державною службою України з питань праці сплановано до розробки такі регуляторні акти в частині, що стосується охорони праці:

проект Закону України “Про внесення зміни до деяких законодавчих актів щодо створення належних, безпечних і здорових умов праці”;

проекти постанов Кабінету Міністрів України:

– “Про затвердження Технічного регламенту обладнання, що працює під тиском”;

– “Про затвердження Технічного регламенту засобів індивідуального захисту”;

– “Про внесення змін у додатки 1 і 2 постанови Кабінету Міністрів України від 17 листопада 1997 р. № 1290”;

– “Про затвердження Порядку розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві”;

проекти наказів Міністерства соціальної політики України:

– “Про затвердження Вимог безпеки та захисту здоров’я під час використання виробничого обладнання працівниками”;

– “Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації обладнання, що працює під тиском”;

– “Про затвердження Правил охорони праці під час експлуатації вантажопідіймальних кранів, підіймальних пристроїв і відповідного обладнання”;

– “Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів з охорони праці”;

– “Про затвердження Порядку здійснення контролю за якістю проведення атестації робочих місць за умовами праці”.

ІІІ. РОЗРОБКА ТА УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

З метою приведення нормативно-правової бази Міністерства оборони України з питань охорони праці до вимог законодавства України сектором охорони праці Департаменту інформаційно-організаційної роботи та контролю Міністерства оборони України:

– розроблені Методичні рекомендації з питань організації системи управління охороною праці та попередження травматизму, які затверджені Державним секретарем Міністерства оборони України та доведені до органів військового управління;

– внесені зміни до наказу від 28.03.2000 № 20 ”Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці у військових частинах, військових навчальних закладах, установах, організаціях та на підприємствах Міністерства оборони України”;

– наказом Міністерства оборони України № 8/ДС від 20.07.2017 затверджені Інструкції з організації роботи з охорони праці в апараті МОУ.

IV. АНАЛІЗ

ТРАВМАТИЗМУ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ РОБІТ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ ЗА 2017 РІК

Незважаючи на заходи щодо зниження виробничого травматизму серед військовослужбовців та працівників Збройних Сил України у військових частинах продовжують мати місце грубі порушення вимог нормативно-правових актів з охорони праці, нехтування правилами охорони праці при виконанні робіт, особиста необережність під час експлуатації технічних засобів, які призводять до травмування особового складу.

Аналіз виробничого травматизму серед військовослужбовців та працівників Збройних Сил України свідчить, що за 2017 рік (порівняно з 2016 роком) у Збройних Силах України спостерігається зростання виробничого травматизму на 38% (61 проти 44).

Травми отримали 48 військовослужбовців та 13 працівників Збройних Сил України (з них 1 працівник Збройних Сил України загинув).

Випадки травмування під час виконання робіт мали місце у військових частинах, підпорядкованих:

Сухопутним військам Збройних Сил України – 15 військовослужбовців;

Повітряним Силам Збройних Сил України – 12 військовослужбовців та 1 працівник;

Військово-Морським Силам Збройних Сил України – 1 військовослужбовець;

Озброєнню Збройних Сил України – 9 військовослужбовців та 6 працівників;

Головному управлінню оперативного забезпечення Збройних Сил України – 2 військовослужбовця;

Головному квартирно-експлуатаційному управлінню Збройних Сил України – 4 працівника (1 працівник загинув); частинам безпосереднього підпорядкування – 9 військовослужбовців та 2 працівника.

Випадки травмування військовослужбовців та працівників трапились внаслідок:

падіння потерпілого – 34%;

падіння устаткування (обладнання) або їх конструктивних елементів, перекидання технологічних транспортних засобів – 23%;

дія предметів що розлітаються або руйнування приладів – 10%;

інші – 33%.

Основні причини виробничого травматизму:

– особиста необережність – 39%;

– невиконання вимог інструкцій з охорони праці – 29%;

– відсутність або неякісне проведення інструктажу, допуск до роботи без навчання та перевірки знань з охорони праці – 20%;

– недосконалий технічний стан території, будівель, засобів виробництва, транспортних засобів – 2%;

– інші – 10%.

Легковажність, безпечність та необачливість – майже у кожному випадку.

Передусім недостатньо активно пропагуються питання безпеки, доволі пасивно проводиться робота щодо приведення основних фондів у відповідність з вимогами охорони праці, усунення впливу на працівників небезпечних і шкідливих факторів, проведення навчання з охорони праці, забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям та

засобами індивідуального захисту, надання працівникам спеціального харчування, проведення медичного огляду, організації роботи санітарно-побутових приміщень тощо.

V. НА ДОПОМОГУ СПЕЦІАЛІСТУ З ОХОРОНИ ПРАЦІ

УДОСКОНАЛЮЄМО СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ (далі – СУОП)

Для забезпечення СУОП нормативно-правовою документацією у військовій частині належать розробити:

- Положення про СУОП;
- Положення про службу охорони праці;
- Положення про комісію з питань охорони праці підприємства;
- Положення про навчання, інструктаж і перевірку знань з питань охорони праці;
- Положення про організацію та проведення попереднього та періодичних медоглядів;
- наказ про порядок атестації робочих місць за умовами праці;
- інструкції з охорони праці для працюючих за професіями та видами робіт;
- інструкції з пожежної безпеки;
- Перелік робіт з підвищеною небезпекою;
- Перелік посад посадових осіб, які повинні проходити перевірку знань з охорони праці;

➤ наказ про порядок забезпечення спецодягом та засобами індивідуального захисту;

➤ наказ про призначення посадових осіб, які відповідають за утримання та безпечну експлуатацію об'єктів з підвищеною небезпекою;

➤ наказ із визначенням об'єктів, що підлягають обстеженню з питань їх безпечної експлуатації, видів та термінів обстеження, відповідальних осіб;

➤ наказ про організацію охорони праці у військовій частині, в якому призначаються відповідальні за загальний стан охорони праці, стан охорони праці в окремих підрозділах, електрогосподарство, експлуатацію газового господарства, безпечну експлуатацію вантажопідіймальних машин, котлів, посудин, що працюють під тиском, експлуатацію ліфтів, вентиляційних установок та інше.

Положення про СУОП повинно включати такі **основні розділи**:

- загальні положення;
- завдання СУОП;
- структура управління охороною праці;
- документація СУОП;
- планування та фінансування заходів з охорони праці;
- служба охорони праці;
- комісії та громадські органи;
- загальні обов'язки посадових осіб військової частини в системі управління охороною праці;
- права посадових осіб військової частини в системі управління охороною праці;
- відповідальність посадових осіб військової частини в системі управління охороною праці;

- загальні обов'язки, права та відповідальність з охорони праці працівників;
- професійний відбір;
- навчання з питань охорони праці та система інструктажів;
- контроль та внутрішній аудит за станом охорони праці;
- безпечність виробничих приміщень, засобів виробництва, технологічних процесів;
- організація робочого місця;
- організація робочого часу;
- мотиваційне регулювання.

Крім того, можливо додавати необхідні розділи відповідно до специфіки виконання завдань за призначенням.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці

1. Загальні положення

Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці (далі – Рекомендації) розроблені з метою сприяння керівникам структурних підрозділів Міністерства оборони України, органів військового управління Генерального штабу Збройних Сил України, закладів, установ, організацій, підприємств та їх об'єднань, що належать до сфери управління Міністерства оборони України та командирам військових частин у ході створення та функціонування системи управління охороною праці, а також при організації заходів із забезпечення безпечних та здорових умов праці,

попередження випадків травмування або загибелі військовослужбовців Збройних Сил України (далі – військовослужбовці), а також працівників, які працюють та виконують обов'язки згідно з трудовими договорами (далі – працівники).

Ці Рекомендації поширюються на всі органи військового управління (командування видів Збройних Сил України, оперативні командування, повітряні командування, Командування високомобільних десантних військ Збройних Сил України, Командування сил спеціальних операцій Збройних Сил України, Озброєння Збройних Сил України, Тил Збройних Сил України, Головне управління оперативного забезпечення Збройних Сил України, Головне квартирно-експлуатаційне управління Збройних Сил України) (далі – органи військового управління), військові навчальні заклади, установи, організації, підприємства, а також їх об'єднання, що належать до сфери управління Міністерства оборони України та військові частини (далі – військові частини) і застосовуються разом з іншими нормативно-правовими актами про охорону праці.

Система управління охороною праці створюється в органах військового управління та військових частинах і має передбачати підготовку, прийняття та реалізацію завдань щодо здійснення організаційних, технічних, санітарно-гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності військовослужбовців та працівників у процесі виконання ними службових обов'язків.

З використанням цих Рекомендацій органи військового управління та військові частини розробляють відповідні положення з урахуванням специфіки та виду діяльності, які

встановлюють засади функціонування системи управління охороною праці. Вимоги положення мають бути обов'язковими для виконання всім особовим складом органу військового управління, військової частини.

Підготовку управлінських рішень щодо функціонування СУОП в органах військового управління, військових частинах забезпечує служба охорони праці або особа, що в порядку сумісництва виконує функції служби охорони праці.

2. Терміни та визначення

Система управління охороною праці – частина загальної системи управління військовою частиною, яка сприяє запобіганню нещасним випадкам та професійним захворюванням під час виконання робіт, а також небезпеки для третіх осіб, що виникають у процесі господарювання, і включає в себе комплекс взаємопов'язаних заходів на виконання вимог законодавчих та нормативно-правових актів з охорони праці;

аудит охорони праці – це документально оформлене системне обстеження і аналіз стану умов і безпеки праці з метою визначення їх відповідності критеріям та нормативно-правовим актам з охорони праці.

3. Порядок розробки і впровадження СУОП

СУОП організовується таким чином, щоб здійснювалось адекватне та постійне управління з урахуванням усіх факторів, що впливають на стан охорони праці, і орієнтується на проведення запобіжних дій, що унеможливають виникнення небезпечних ситуацій, але при цьому, у випадку їх виникнення, вона повинна своєчасно реагувати на них та усувати їх.

У Положенні про СУОП, а також у посадових інструкціях та інструкціях з охорони праці визначаються загальні й конкретні обов'язки кожного керівника органу військового управління, військової частини, кожного військовослужбовця та працівника, його повноваження у сфері охорони праці.

В організаційних заходах, що забезпечують функціонування СУОП в органах військового управління, військових частинах необхідно передбачити можливість впливу комісій з питань охорони праці, профспілок тощо.

СУОП має містити документально оформлену методичку управління конфігурацією системи, яка описує порядок дій керівництва органу військового управління, військової частини при виникненні необхідності змін у структурі та взаємозв'язків між її ланками. Управління конфігурацією охоплює визначення структури, облік стану та перевірку ефективності її роботи.

При створенні СУОП необхідно:

– визначити нормативно-правові акти України та інші керівні документи Міністерства оборони України і Генерального штабу Збройних Сил, що містять вимоги з охорони праці;

– виявити небезпечні та шкідливі виробничі фактори та відповідні ризики, що можуть виникнути при виконанні робіт;

– визначити політику керівництва в сфері охорони праці;

– визначити завдання в сфері охорони праці та встановити пріоритети;

– розробити організаційну схему та програму для реалізації її завдань.

Разом з тим структура, завдання і функції СУОП, порядок взаємодії структурних підрозділів (служб) з питань охорони праці, періодичність і порядок внутрішніх перевірок, відповідальність керівників служб та підрозділів, а також працівників мають бути викладені в Положенні про СУОП органу військового управління, військової частини, затвердженому наказом відповідного органу військового управління, військової частини.

СУОП повинна передбачати:

- планування заходів з охорони праці;
- контроль виконання поточного та оперативних планів;
- можливість здійснення корегувальних та попереджувальних дій;
- можливість адаптації до обставин, що змінилися;
- можливість інтеграції в загальну систему управління.

Структура положення про СУОП визначається з урахуванням викладеної у п. 4 примірної структури та конкретних умов повсякденної діяльності (праці) в органі військового управління, військовій частині.

Розділи, що мають ознаки окремих процесів, можуть бути викладені як система документів (наприклад, витяги із вимог Статутів Збройних Сил, наказів Міністерства оборони України, начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил, інші нормативно-правих актів, що містять вимоги щодо охорони праці), оформлена додатком до основного положення.

4. Примірна структура положення про СУОП та орієнтовний зміст його розділів

Положення про СУОП може містити наступні розділи та підрозділи.

4.1. Основні принципи політики у сфері охорони праці

Орган військового управління, військова частина визначає і документально оформлює політику керівництва у сфері охорони праці. Ця політика має бути органічно поєднана з усіма елементами діяльності цього органу військового управління, військової частини. Формування політики здійснюється на основі комплексної оцінки рівня небезпеки об'єктів органу військового управління, військової частини, яка проводиться шляхом виявлення всіх небезпечних і шкідливих виробничих факторів, характерних для кожного об'єкта, їх оцінки та аналізу можливих варіантів і зменшення ризику виникнення небезпечної ситуації. Політика у сфері охорони праці повинна бути документально оформлена, доведена до усіх військовослужбовців і працівників та підлягати періодичному розгляду та можливому корегуванню у зв'язку із змінами у виробничому процесі.

Політика у сфері охорони праці повинна:

- визначати загальні завдання з покращання охорони праці;
- відповідати характеру та масштабу ризиків, що можуть виникнути під час виконання робіт;
- включати в себе зобов'язання керівництва щодо постійного поліпшення умов праці.

4.2. Планування та фінансування заходів з охорони праці

Планування заходів передбачає:

- визначення умов праці та реалізацію основних напрямків роботи з поліпшення охорони праці;
- визначення потреби у новій техніці, технології, інженерно-технічних засобах безпеки та санітарно-побутовому обслуговуванні на підставі внутрішнього та зовнішнього аудиту охорони праці, аналізу причин нещасних випадків та професійних захворювань;
- визначення і своєчасне корегування переліку факторів, що впливають на безпечність праці.

Основні напрямки перспективного планування – складання:

- комплексних планів поліпшення стану охорони праці, які повинні бути складовою частиною Плану основних заходів органу військового управління, військової частини;
- поточного (річного) плану заходів з охорони праці, що включаються до колективного договору;
- оперативних планів (рішення, накази, заходи з розслідування нещасних випадків, приписи органів державного нагляду за охороною праці тощо).

Суб'єкт господарювання забезпечує розробку, фінансування і реалізацію заходів, спрямованих на доведення умов та безпеки праці до вимог, викладених у колективному договорі, але не нижчих за нормативні.

У розділі наводиться комплексний план заходів з охорони праці.

4.3. Обов'язки та відповідальність

Для ефективного функціонування СУОП необхідно визначити обов'язки, відповідальність та повноваження керівників органів військового управління, військових частин, начальників служб та підрозділів а також працівників щодо охорони праці при розробці, впровадженні і удосконаленні СУОП.

Обов'язки та повноваження персоналу, що керує, виконує та перевіряє різні види діяльності, які впливають на ризики виникнення небезпечних ситуацій, пов'язані з діяльністю органу військового управління, військової частини, устаткуванням і робочими процесами, повинні бути визначені, задокументовані та доведені до відома працівників для сприяння управлінню в сфері охорони праці.

4.3.1. Служба охорони праці

Орган військового управління, військова частина повинні розробити Положення про службу охорони праці, що має відповідати Типовому положенню про службу охорони праці (НПАОП 0.00-4.35-04), затвердженому наказом Держнаглядохоронпраці України від 15.11.2004 № 255, зареєстрованому в Мін'юсті України 01.12.2004 за № 1526/10125.

4.3.2. Комісії та громадські органи

Основні завдання і повноваження комісії з питань охорони праці мають відповідати Типовому положенню про комісію з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.09-07), затвердженому наказом Держгірпромнагляду № 55 від 21.03.2007, зареєстрованому Мін'юстом 04.04.2007 за № 311/13578.

4.4. Управління документацією

4.4.1. Використання законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці

У розділі визначаються особи, відповідальні за вчасне отримання, облік, актуалізацію і поширення законодавчих та інших нормативно-правових актів з охорони праці.

Необхідно документально визначити порядок їх використання у виробничій діяльності і в керівних документах органу військового управління, військової частини.

4.4.2. Управління внутрішніми керівними документами

Внутрішні керівні документи з охорони праці опрацьовуються в органі військового управління, військовій частині, затверджуються їх керівниками і спрямовуються на побудову чіткої системи управління охороною праці та створення безпечних і здорових умов праці, що регламентується Порядком опрацювання та затвердження нормативних актів про охорону праці (НПАОП 0.00-6.03-93), затвердженим наказом Держнаглядохоронпраці України від 21.12.1993 № 132, зареєстрованим у Мін'юсті України 07.02.1994 за № 20/229.

Має бути визначено компетенцію і порядок дій працівників щодо:

- розробки внутрішніх керівних документів;
- поширення керівних документів, збору та аналізу пропозицій і зауважень працівників стосовно ефективного їх впровадження;
- внесення змін, якщо це визнано доцільним.

4.5. Компетентність та підготовка

4.5.1. Професійний відбір

Визначається:

– коло працівників, які виконують важкі роботи, роботи зі шкідливими чи небезпечними умовами праці, а також такі, де є потреба у професійному доборі. Працівники цих категорій повинні проходити попередній (під час прийняття на роботу) та періодичні (протягом трудової діяльності) медичні огляди;

– перелік шкідливих та небезпечних факторів виробничого середовища і трудового процесу, при роботі з якими обов'язкові попередній (періодичні) медичний огляд працівників;

– перелік загальних медичних протипоказань до роботи із шкідливими та небезпечними факторами виробничого середовища і під час виконання робіт;

– перелік робіт, для виконання яких є обов'язковим попередній (періодичні) медичний огляд працівників, наведено у Порядку проведення медичних оглядів працівників певних категорій, затвердженому наказом МОЗ від 21.05.2007 № 246, зареєстрованим в Мін'юсті 23.07.2007 за № 846/14113;

– перелік робіт, де є потреба у професійному доборі (ДНАОП 0.03-8.06-94), затверджено наказом МОЗ України та Держнаглядохоронпраці України від 23.09.94 № 263/121, зареєстрованим у Мін'юсті України 28.07.94 за № 176/385;

Перелік важких робіт і робіт зі шкідливими і небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці неповнолітніх (ДНАОП 0.03-8.07-94), затверджено наказом МОЗ України від 31.03.94 № 46, зареєстрованим у Мін'юсті України 28.07.94 за № 176/385.

4.5.2. Навчання з питань охорони праці та система інструктажів

Обов'язкові вимоги до проведення навчання з питань охорони праці викладено в статті 18 Закону України “Про охорону праці”, а також у Типовому положенні про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці (НПАОП 0.00-4.12-05), затвердженому наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15, зареєстрованому в Мін'юсті України 15.02.2005 за № 231/10511 та у Положенні про проведення навчання з питань охорони праці та порядок допуску військовослужбовців Збройних Сил України до виконання робіт, затвердженому наказом Міноборони № 688 від 29.09.2014 (зі змінами), зареєстрованому в Міністерстві юстиції України 16 жовтня 2014 р. за № 1286/26063.

Порядок проведення і види інструктажів також викладено в зазначеному Типовому положенні.

У Положенні про СУОП регламентується порядок дій, компетенція відповідальних осіб при організації і проведенні навчання, своєчасна актуалізація навчальних програм та інструкцій.

4.6. Моніторинг виконання та оцінка результативності

4.6.1. Поточні перевірки, огляди окремих підрозділів і організації в цілому

Система контролю залежно від обсягів виконання робіт та чисельності працюючих може передбачати внутрішній аудит, оперативний контроль керівників робіт та інших посадових осіб, контроль з боку служби охорони праці, а також громадський контроль.

При проведенні внутрішнього аудиту визначаються і документуються повноваження та способи дій при вирішенні таких завдань:

- визначення учасників груп, що проводять огляд організації або її окремих підрозділів;
- встановлення періодичності оглядів;
- визначення випадків, коли є потреба у позачерговому огляді;
- встановлення основних моментів, яким потрібно приділяти особливу увагу при проведенні огляду, можливо, складання опитувального листа;
- складання протоколів оглядів з визначенням термінів усунення зауважень;
- розробка плану заходів щодо усунення виявлених недоліків;
- організація співучасті працівників у роботі груп.

Для документування огляду органу військового управління військової частині доцільно скласти плани огляду, порядок проведення огляду, а також відповідні протоколи.

Для проведення незалежного (зовнішнього) аудиту охорони праці доцільно залучати сторонні компетентні організації.

Згідно ст.13 Закону України “Про охорону праці”, проведення аудиту охорони праці є обов’язковим.

4.7. Організація інформаційної роботи

Має бути визначено, яким чином інформація про заходи з безпечного виконання робіт досягне конкретного працівника і як буде організовано ефективний зворотний зв’язок працівників з керівництвом для поліпшення стану охорони праці. Необхідно розробити процедури роботи зі

зверненнями працівників і повідомлення про результати їх розгляду.

4.7.1. Наради і збори

Наради і збори мають проводитись в усіх підрозділах органу військового управління, військової частини. Ініціатива проведення нарад належить вищому керівництву та керівництву підрозділів, а зборів – профспілкам або уповноваженим найманими працівниками.

На нарадах і зборах поширюється інформація щодо стану охорони праці, результатів ідентифікації ризиків виникнення небезпечних ситуацій, обговорюються впроваджені заходи з охорони праці та такі, що плануються.

Облік та аналіз рішень та пропозицій за результатами проведення нарад та зборів покладаються на службу охорони праці.

4.8. Управління ресурсами

4.8.1. Безпечність виробничих приміщень, засобів виробництва, технологічних процесів

Порядок забезпечення безаварійної експлуатації будівель і споруд, організації служби доглядача та системи планово-попереджувальних ремонтів викладено у нормативних документах з питань обстежень, безпечної та надійної експлуатації виробничих будівель і споруд згідно з вимогами Положення про безпечну та надійну експлуатацію виробничих будівель і споруд, затвердженого спільним наказом Держбуду України та Держнаглядохоронпраці України від 27.11.97 за № 32/288, зареєстрованого у Мін'юсті України 06.07.98 за № 424/2864.

Вимоги до обладнання та технологічних процесів встановлено у нормативно-правових та нормативних документах, які регламентують безпечність виробничого

обладнання та його використання (правилах, стандартах, технічних умовах, технологічних регламентах тощо). Має бути задокументовано такий порядок організації праці, який найбільш оптимально забезпечить виконання вказаних нормативів.

4.8.2. Організація робочого місця

Робочі місця мають відповідати вимогам чинних нормативно-правових актів з охорони праці. Керівні документи органу військового управління, військової частини, в яких конкретизуються ці вимоги, повинні враховувати специфіку діяльності органу військового управління, військової частини, наявність на робочих місцях небезпечних та шкідливих факторів, які ще не усунуто і передбачати відповідні заходи з охорони праці.

Мають бути визначені можливі наслідки впливу цих факторів на здоров'я працівника та встановлені пільги та компенсації відповідно до законодавства і колективного договору.

Ефективним заходом для правильної організації робочих місць є атестація робочих місць за умовами праці, яка проводиться згідно з Порядком проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 442 від 01.08.92.

4.8.3. Організація робочого часу

Для забезпечення охорони здоров'я та безпеки працюючих необхідна відповідна організація режиму їх праці та відпочинку.

При цьому повинні враховуватися вимоги Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів щодо робочого часу та відпочинку, оплачуваних перерв для проведення профілактичних та лікувально-оздоровчих процедур.

Має бути регламентовано робочий час, час відпочинку, перерви, роботи у нічний час і позмінної роботи.

4.8.4. Засоби індивідуального захисту

У розділі визначається перелік тих професій, працівники яких мають бути забезпечені засобами індивідуального захисту (далі – ЗІЗ), а також перелік необхідних ЗІЗ. Інструктаж працівників щодо використання ЗІЗ повинен бути викладений в інструкціях з охорони праці згідно з Положенням про розробку інструкцій з охорони праці (НПАОП 0.00-4.15-98), затвердженим наказом Держнаглядохоронпраці від 29.01.98 № 9, зареєстрованим у Мін'юсті України 07.04.98 за № 226/2666.

Питання щодо забезпечення працівників ЗІЗ регламентується Положенням про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту (НПАОП 0.00-4.01-08), затвердженим наказом Держгірпромнагляду від 24.03.2008 № 53, зареєстрованим у Мін'юсті України 21.05.2008 за № 446/15137.

Норми видачі ЗІЗ встановлено нормативно-правовими актами з охорони праці, затвердженими у встановленому порядку.

4.8.5. Заміна засобів виробництва

При використанні обладнання яке практично не змінює технологічний процес, потрібно впевнитися, що це обладнання є безпечним під час використання. У розділі викладаються організаційні та технічні заходи щодо цього.

4.8.6. Організація безпечною ведення робіт у разі залучення сторонніх суб'єктів господарювання

У разі залучення сторонніх суб'єктів господарювання передбачаються заходи безпеки як для працівників замовника, так і для працівників підрядника, а також

відповідальності сторін за безпечне виконання робіт. Ці заходи мають бути врегульовані у договорі на виконання робіт.

4.8.7. Вимоги безпеки при введенні в експлуатацію, поточній експлуатації, виведенні з експлуатації виробничого обладнання

При введенні в експлуатацію нового обладнання, інших засобів виробництва і матеріалів керівництвом підприємства враховуються всі заходи з попередження нещасних випадків і зниження ризику для здоров'я працюючих.

Для виконання наведених завдань необхідно:

– перевірити, чи надав виробник або постачальник усі необхідні документи, що стосуються безпечності обладнання;

– перевірити, чи має підприємство, що проводить монтаж і наладку обладнання, відповідні дозволи і ліцензії;

– визначити, яким чином вирішені питання охорони праці щодо працівників монтажної організації, а також працівників органів військового управління, військових частин, на яких може виникнути небезпека під час проведення монтажних робіт;

– якщо монтаж здійснюється власними силами, чи вжито всіх необхідних заходів щодо безпечного виконання робіт;

– одержати необхідні дозволи на введення об'єкта в експлуатацію;

– врахувати заходи безпеки при введенні об'єкта в експлуатацію.

Поточна експлуатація обладнання у встановленому режимі звичайно регламентована відповідними документами фірми-виготовлювача, а для деяких видів обладнання

підвищеної небезпеки ще й відповідними нормативно-правовими актами. Тому процедури та інструкції, що стосуються поточної експлуатації, повинні відобразити зміст вказаних документів.

Будь-яке порушення встановленого технологічного процесу становить підвищену небезпеку для працюючих, тобто нестандартну ситуацію. Якщо такі порушення можуть призвести до небезпеки для великої кількості працівників, їх необхідно розглядати у Плані локалізації та ліквідації аварійних ситуацій і аварій.

Обов'язок органу військового управління, військової частини попередити можливі аварійні ситуації та вжити необхідних заходів для ліквідації наслідків аварій визначено у статті 13 Закону України “Про охорону праці”. Цю вимогу впроваджено Порядком розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30.11.11 № 1232, згідно з яким суб'єкт господарювання зобов'язаний аналізувати причини аварій та розробляти відповідні запобіжні заходи. В кожному органі військового управління, військовій частині, аварія в якій може призвести до руйнування будинків, споруд, технологічного устаткування, ураження людей, негативного впливу на довкілля, потрібно розробити план попередження та ліквідації аварій.

Мають бути передбачені, задокументовані і доведені до працівників заходи з охорони праці під час виведення обладнання з експлуатації. Потрібно визначити конкретних виконавців робіт, їх компетенцію, необхідні заходи безпеки.

Необхідно визначити організаційні заходи для забезпечення безпеки працівників організації, що не задіяні у роботах з виведення об'єктів з експлуатації.

Має бути врахована можливість роботи сторонніх організацій (наприклад, монтажних або транспортних), що може становити небезпеку для працівників.

4.9. Аналіз і попередження можливих загроз життю і здоров'ю працюючих

4.9.1. Аналіз ефективності СУОП

Керівництво органу військового управління, військової частини повинно регулярно проводити аналіз ефективності функціонування СУОП. При цьому поводиться оцінка відповідності загальної стратегії системи, яку викладено в розділі 4.1., існуючим потребам; визначається доцільність змін в структурі системи, прогнозуються наступні заходи щодо удосконалення СУОП.

Аналіз ефективності СУОП повинен враховувати:

– результати розслідування нещасних випадків на виробництві, випадки погіршення здоров'я і виникнення професійних захворювань та причини виникнення небезпечних ситуацій;

– додаткові внутрішні та зовнішні фактори, а також зміни, включаючи організаційні, що можуть вплинути на стан охорони праці.

Висновки аналізу мають бути документально зафіксовані і доведені до відома осіб, відповідальних за конкретний елемент системи, а також до працівників та їх представників.

4.9.2. Аналіз та зменшення ризиків виникнення небезпечних ситуацій

В органі військового управління, військової частині потрібно регулярно визначити загрози для працюючих та проводити відповідні профілактичні заходи щодо їх запобігання. Для цього необхідно вибрати і обґрунтувати

метод оцінки загроз. У цьому розділі необхідно відобразити послідовність дій при аналізі можливих загроз, а саме:

- врахування робочих місць і видів діяльності, які можуть становити потенційну небезпеку;
- встановлення існуючих загроз, що діють на робочих місцях та оцінка ефективності вже проведених захисних заходів;
- оцінка ступеня ризику виникнення небезпечної ситуації;
- розробка і впровадження подальших заходів щодо зменшення ризиків, якщо це потрібно;
- залучення для вирішення цих питань необхідних фахівців, можливо, спеціалізованих організацій, що можуть надати необхідні консультації;
- консультації з представниками працівників щодо охорони праці;
- визначення шляхів повідомлення працівників про необхідні заходи і їх можливої реакції на них.

Достатньо простий та ефективний алгоритм виявлення, оцінки та зменшення ризиків виникнення небезпечних ситуацій на виробництві наведено у додатку.

Документувати дії по зменшенню ризиків рекомендується за допомогою карти оцінки ризиків.

В органі військового управління, військовій частині, де застосовуються небезпечні речовини, необхідно провести ідентифікацію об'єктів підвищеної небезпеки, а за необхідності подальше декларування їх безпеки. Порядок ідентифікації та декларування регламентується постановою Кабінету Міністрів України від 11.09.2002 № 956 “Про ідентифікацію та декларування об'єктів підвищеної небезпеки” (НПАОП 0.00-6.21-02 та НПАОП 0.00-6.22-02).

4.10. Попереджувальні та коригувальні заходи

Потрібно встановити і підтримувати в подальшому порядок здійснення попереджувальних та коригувальних дій, необхідність яких випливає з результатів моніторингу функціонування та аналізу результативності СУОП.

Будь-яка виявлена неадекватність встановлених заходів з охорони праці повинна мати своїм наслідком відповідні попереджувальні та корегувальні дії.

Планування, виконання та результат попереджувальних та корегувальних дій підлягають документуванню та аналізу.

4.11. Мотиваційне регулювання

Керівництво органу військового управління, військової частини повинно докладати зусиль до підвищення свідомості працівників щодо дотримання безпечного ведення робіт та поліпшення стану виробничого середовища.

Ініціативні дії персоналу щодо здійснення заходів з підвищення рівня безпеки на робочих місцях повинні мати моральне та матеріальне стимулювання, що враховуватиме прагнення працівника до безпечних дій та створення передумов для безпечної праці.

Доцільно розробити та впровадити порядок стимулювання активного сприяння працівників вирішенню питань охорони праці.

Фінансування цього заходу може бути передбачено в колективному договорі.

4.12. Удосконалення СУОП

СУОП, що розроблена та впроваджена, потребує постійного удосконалення. Висновки за результатами аналізу ефективності СУОП повинні бути задокументовані і офіційно доведені до відома осіб, відповідальних за

технологічного процесу з погляду на безпечність та нешкідливість для працівників з урахуванням усіх аспектів, відображених у примірній структурі положення про СУОП та виявлення шкідливих і небезпечних виробничих факторів, притаманних виробничому середовищу, що можуть призвести до небезпечної події.

2. Визначення ступеню базового ризику виникнення небезпечних ситуацій.

Ступінь базового ризику виникнення небезпечної ситуації визначається за формулою:

$R = T \times P \times V$, у якій:

R – ступінь ризику;

T – важкість та можливі наслідки небезпечної події;

P – можливість нараження на небезпеку

V – імовірність виникнення небезпечної події.

Таблиця 1

Умовна імовірність виникнення небезпечної події в числовому відтворенні визначається шляхом експертної оцінки

Імовірність	Коментарі
5 – майже напевно	Подія, що спостерігається регулярно або трапляється в більшості випадків
4 – досить імовірно	Подія, що спостерігається періодично
3 – імовірно	Подія, що трапляється інколи
2 – малоймовірно	Подія, що спостерігається рідко
1 — майже неймовірно	Подія, що трапляється лише при винятковому збігу обставин

Важкість та можливі наслідки небезпечної події
в числовому відтворенні

Важкість небезпечної події	Можливі наслідки	
5 – катастрофічна	Груповий нещасний випадок (постраждало 2 і більше працівників); нещасний випадок із смертельними наслідками; аварія; пожежа	Розслідування державними органами влади. Кримінальна відповідальність. Штрафні санкції України. Зупинка робіт. Анулювання ліцензії на вид діяльності
4 – суттєва	Важкий нещасний випадок (тимчасова непрацездатність більше 60 днів). Профзахворювання. Інцидент, возгорання	Розслідування державними органами влади. Кримінальна відповідальність. Штрафні санкції згідно КпАП. Можлива призупинка робіт
3 – незначна	Серйозне поранення, хвороба з тимчасовою втратою працездатності протягом до 60 днів. Інцидент, возгорання	Розслідування державними органами влади. Штрафні санкції згідно КпАП. Можлива призупинка робіт
2 – мінімальна	Травма без втрати працездатності, потреба у стаціонарній медичній допомозі, надання легшої роботи. Інцидент, возгорання	Внутрішнє розслідування. Адміністративна відповідальність
1 – несуттєва	Несуттєва травма (поріз, забиття, надана первинна медична допомога)	Дисциплінарна відповідальність

Можливість нараження на небезпеку

Числове значення	Характеристика
3	Постійна можливість нараження на небезпеку (щоденна, щозмінна)
2	Рідка можливість нараження на небезпеку (один раз на місяць)
1	Мінімальна (один чи декілька разів на рік)

Розробка плану заходів за результатами визначення ступеню базового ризику

Ступень ризику	Комендари
Екстремальний (55–75)	Потребує невідкладних дій вищого керівництва із обов'язковим складанням плану заходів та призначенням відповідальних осіб. При необхідності – призупинка ведення робіт
Високий (25-54)	Потребує уваги вищого керівництва. Терміново проінформувати працівників та їх безпосередніх керівників, керівника відповідного підрозділу та начальника служби охорони праці. Вжити заходи по забезпеченню безпеки працівників
Середній (10-24)	Проінформувати працівників та безпосередніх керівників, керівника відповідного підрозділу та начальника служби охорони праці. Вжити заходи щодо зменшення ризику
Низький (1-9)	Здійснюється управління шляхом виконання існуючих процедур. Звичайно не потребує додаткових ресурсів. Проінформувати керівника підрозділу та начальника служби охорони праці по закінченні робіт по визначенню ступеня ризику

4. Після впровадження запланованих заходів необхідно провести оцінку залишкового ризику та визначити, чи став припустимим ступінь ризику виникнення небезпечної ситуації, тобто чи досягли впроваджені заходи очікуваного ефекту.

Карта № Карту склав: _____						Дата складання: _____								
Узгоджено: Начальник служби ОП						КАРТА ОЦІНКИ РИЗИКІВ								
"___" _____ 200_р.														
Процес:														
Операція:														
Задіяний персонал:						Вимоги до 313:								
Дія	Джерело небезпеки	Можливі наслідки	Рівень ризику	Суб'єкт, що наражається на ризик	Існуючі заходи щодо попередження виникнення ризику	Оцінка базового ризику					Оцінка залишкового ризику			
						Імовірність (Вр)	Важкість (Г)	Можливість нараження (П)	Ступінь базового ризику	Запропоновані попереджувальні дії	Імовірність (Вр)	Важкість (Г)	Можливість нараження (П)	Загальна оцінка
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

Проводимо атестацію робочих місць

Атестація робочих місць за умовами праці (далі – атестація) має на меті визначити право працівників на соціальні гарантії держави. Їх проводять на всіх робочих місцях, де технологічний процес, використовуване обладнання, сировина та матеріали є потенційними джерелами шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть несприятливо впливати на стан здоров'я працівників, а також їхніх нащадків як тепер, так і в майбутньому.

Основна мета атестації – врегулювати відносини між

роботодавцем або уповноваженим ним органом та працівниками щодо реалізації прав на здорові та безпечні умови праці, пільги і компенсації за роботу із шкідливими умовами праці.

Рішення про віднесення робіт, професій (посад) до категорії із шкідливими і важкими умовами праці у кожному конкретному випадку приймаються на підставі результатів атестації цих робочих місць за умовами праці.

За результатами атестації робочих місць визначають право на:

- підвищену оплату праці на важких роботах, на роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці (ст.100 Кодексу законів про працю України);

- безоплатне забезпечення молоком або іншими рівноцінними харчовими продуктами – за Переліком хімічних речовин, при роботі з якими у профілактичних цілях рекомендується вживання молока або інших рівноцінних харчових продуктів (затверджений МОЗ СРСР 04.11.1987 за №4430-87);

- лікувально-профілактичне харчування – за Переліком виробництв, професій і посад, робота в яких дає право на безоплатне отримання лікувально-профілактичного харчування у зв'язку з особливо шкідливими умовами праці (затверджений постановою Держкомпраці СРСР, Президії ВЦРПС від 07.01.1977 № 4/П-1);

- встановлення пенсії за віком на пільгових умовах.

Також атестацію робочих місць використовують при обґрунтуванні пропозицій про надання щорічної додаткової відпустки за роботу із шкідливими і важкими умовами праці, та переліку, за яким встановлюють скорочену тривалість робочого тижня, а також для розроблення заходів щодо поліпшення умов праці та оздоровлення працівників.

Правовою підставою для атестації робочих місць за умовами праці є Списки виробництв, робіт, професій, посад і показників, зайнятість в яких дає право на пенсію за віком на пільгових умовах (затверджені постановою Кабінету міністрів України від 24.06.2016 № 461); Список виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими і важкими умовами праці, зайнятість працівників на роботах в яких дає право на щорічну додаткову відпустку (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.11.1997 № 1290), та Перелік виробництв, цехів, професій і посад із шкідливими умовами праці, робота в яких дає право на скорочену тривалість робочого тижня (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.02.2001 № 163).

Отже, якщо професія, посада або робота, яку виконує працівник, передбачені одним із цих документів чи одразу декількома, атестацію робочих місць за умовами праці необхідно обов'язково провести.

Перелік робочих місць, що підлягають атестації, складають атестаційні комісії **органів військового управління та військових частин** (п.2.3 Методичних рекомендацій для проведення атестації робочих місць за умовами праці, затверджених постановою Мінпраці від 01.09.1992 № 41).

Забезпечуємо засобами захисту

Спецодяг, спецвзуття: вимоги до використання

Спецодяг, спецвзуття та інші засоби індивідуального захисту застосовують, коли безпеку робіт не можуть забезпечити конструкція і розміщення засобів виробництва,

організація виробничих процесів, проектно-технологічні рішення та засоби колективного захисту. Засоби індивідуального захисту здатні зменшити вплив небезпечних і шкідливих чинників на працівників, запобігти нещасним випадкам та професійним захворюванням. З'ясуємо, які є вимоги до використання спецодягу та спецвзуття на виробництві.

Працівникам, зайнятим на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці; роботах, пов'язаних із забрудненням або несприятливими метеорологічними і температурними умовами; разових роботах, пов'язаних із ліквідацією наслідків аварій, стихійного лиха тощо безоплатно видають спецодяг, спецвзуття та інші засоби індивідуального захисту (ст.163 КЗпП; ст.8 Закону про охорону праці). Роботодавець зобов'язаний придбати за свій рахунок, укомплектувати, видати та утримувати засоби індивідуального захисту відповідно до нормативно-правових актів про охорону праці та колективного (трудового) договору. Також він має навчати працівників правилам користування цими засобами.

Засоби індивідуального захисту мають видавати відповідно до встановлених норм і строків носіння. На них має бути позитивний висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи, сертифікат відповідності або свідоцтво про визнання відповідності (п.3.1 Положення про порядок забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального захисту, затвердженого наказом Держгірпромнагляду від 24.03.2008 № 53 (НПАОП 0.00-4.01-08). Роботодавець забезпечує прийняття і перевірку засобів індивідуального захисту, що надходять на підприємство, на їх відповідність вимогам нормативних документів.

У колективному договорі встановлюють взаємні зобов'язання сторін щодо регулювання виробничих, трудових і соціально-економічних відносин, зокрема, умов і охорони праці (ст.7 Закону України “Про колективні договори і угоди” від 01.07.1993 № 3356-ХІІ).

Порядок забезпечення спецодягом, спецвзуттям встановлюють галузеві норми безоплатної видачі працівникам спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту.

Вимоги до рівня безпеки засобів індивідуального захисту, процедуру оцінювання їх відповідності, маркування та введення в обіг визначає Технічний регламент засобів індивідуального захисту (затверджений постановою КМУ від 27.08.2008 № 761).

Загальні вимоги до спецодягу та спецвзуття визначають:

- ДСТУ EN ISO 13688:2016 “Одяг захисний. Загальні вимоги”;
- ДСТУ EN ISO 20471:2016 “Одяг підвищеної видимості. Методи випробування та вимоги”;
- ДСТУ ENV 342-2001 “Одяг спеціальний для захисту від знижених температур”;
- ДСТУ EN ISO 20346:2010 “Засоби індивідуального захисту. Захисне взуття”.

VI. ВІДПОВІДАЄМО НА ЗАПИТАННЯ

Скільки потрібно витратити на охорону праці

Які саме витрати роботодавця належать до витрат на охорону праці, визначає Перелік заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до витрат (затверджений постановою КМУ від

27.06.2003 № 994; далі – Перелік № 994). На цьому наполягає Держгірпромнагляд у листах від 26.07.2010 №1/02-11.2-9/3.1/5128 та від 02.07.2012 №5435/0/8.2-05/6/12.

Відповідно до Переліку № 994 до витрат із охорони праці включають витрати на:

– приведення основних фондів у відповідність до вимог нормативно-правових актів з охорони праці;

– усунення впливу на працівників небезпечних і шкідливих виробничих факторів або приведення їх рівнів на робочих місцях до вимог нормативно-правових актів з охорони праці;

– проведення атестації робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці та аудиту з охорони праці, оформлення стендів, оснащення кабінетів, виставок, придбання необхідних нормативно-правових актів, наочних посібників, літератури, плакатів, макетів, програмних продуктів тощо з питань охорони праці;

– проведення навчання і перевірки знань із питань охорони праці посадових осіб та інших працівників у процесі трудової діяльності, організацію лекцій, семінарів і консультацій із зазначених питань;

– забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям і засобами індивідуального захисту відповідно до встановлених норм (у т. ч. забезпечення мийними засобами та засобами, що нейтралізують небезпечну дію на організм або шкіру шкідливих речовин, у зв'язку з виконанням робіт, які спричиняють забруднення цими речовинами);

– надання працівникам, зайнятим на роботах зі шкідливими умовами праці, спеціального харчування, молока чи рівноцінних харчових продуктів, а також газованої солоної води;

– проведення обов'язкового попереднього,

періодичного і позапланового медичного огляду працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із небезпечними чи шкідливими умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі.

Як бачимо, Перелік № 994 не містить, наприклад, витрат на питну воду, опалення та електроенергію. А от вартість ліків до аптечки можна віднести до обов'язкових витрат на охорону праці. Адже їх використання для проведення обов'язкового попереднього, періодичного і позапланового медичних оглядів працівників обґрунтоване.

До витрат на охорону праці відносять і витрати на зимове взуття для працівників, адже в Переліку № 994 наведені витрати на "...забезпечення працівників спеціальним одягом, взуттям та засобами індивідуального захисту відповідно до встановлених норм...". Тож керуйтеся вказаним переліком, а не підлаштовуйте аби-які придбання під фонд на охорону праці.

***Щодо порядку забезпечення працівників
зайнятих на роботах зі шкідливими умовами
праці молоком або рівноцінними харчовими
продуктами та лікувально-профілактичним
харчуванням***

Право працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці, на безоплатне отримання молока та забезпечення лікувально-профілактичним харчуванням передбачено "Кодексом законів про працю України" (ст. 166) та Законом України "Про охорону праці" (ст. 7).

Видача цих продуктів є одним із заходів, що входять у систему організації охорони праці військових частин, закладів, установ, організацій та державних підприємств,

що належать до сфери управління Міністерства оборони України.

Фінансування заходів охорони праці, відповідно до статті 19 Закону України “Про охорону праці”, **здійснюється роботодавцем** з метою захисту життя і здоров’я людини, збереження її працездатності і запобігання професійним захворюванням.

Придбання продуктів харчування або оплата послуг з харчування для осіб, які працюють у шкідливих умовах, здійснюється, за кодом економічної кваліфікації видатків 2230 “Продукти харчування”, підпункт 4. Ці витрати включаються до загальних витрат на охорону праці.

Обсяг витрат на охорону праці встановлюється у колективному договорі з урахуванням фінансових можливостей військової частини установи, організації, підприємства, що утримується за рахунок бюджету.

Віднесення робіт до категорії зі шкідливими та важкими умовами праці здійснюється виключно на підставі результатів атестації відповідних робочих місць за умовами праці у Порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 1 серпня 1992 року № 442.

Разом з тим, у зв’язку з відсутністю в Україні національних нормативів щодо безоплатного забезпечення молоком працюючих у шкідливих умовах, питання вирішується у Порядку затвердженому постановою Держкомітету Ради Міністрів СРСР з праці та соціальних питань і Президії ВЦРПС від 16 грудня 1987 р. № 731/П-13 (далі – Порядок) на основі Переліку хімічних речовин, при роботі з якими у профілактичних цілях рекомендується вживання молока або інших рівноцінних харчових продуктів, затверджений Міністерством охорони здоров’я СРСР від 4 листопада 1987 р. № 4430-87 (далі – Перелік).

Цей Порядок внесений до Показчика нормативно-правових актів з охорони праці за позначенням НПАОП 0.00-4.36-87, він є нормативним актом прямої дії та не потребує для впровадження інших нормативних документів.

Таким чином, приблизний порядок дій роботодавця (командира військової частини) щодо забезпечення працівників, зайнятих на шкідливих роботах, молоком або рівноцінними харчовими продуктами, повинен включати:

визначення робочих місць, умови праці на яких можуть бути визнані шкідливими;

проведення атестації цих робочих місць за умовами праці. Усунення, за можливості, всіх шкідливих чинників;

включення додатком до колективного договору Переліку робочих місць, на яких неможливо створити безпечні та здорові умови праці;

складання, на підставі зазначеного переліку, поіменних списків працівників, зайнятих на роботах зі шкідливими умовами праці та видання наказу командира військової частини про забезпечення цих працівників молоком;

планування необхідних коштів та укладання договору на постачання продуктів харчування або надання послуг із забезпечення харчуванням.

Слід зауважити, що молоко видається по 0,5 літра за зміну незалежно від її тривалості у дні фактичної зайнятості працівника. Не допускається оплата молока грошима, заміна його іншими продуктами харчування, крім рівноцінних, видача молока за декілька змін наперед або за попередні зміни, видача молока додому. Єдиний випадок, коли може надаватися грошова компенсація на придбання молока – це роз'їзний характер праці.

Чи може працівник з охорони праці відповідати за пожежну безпеку і цивільний захист?

Ні, не може.

Роботодавець (як це часто буває) із порушенням норм законодавства про працю та Положення про службу охорони праці у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, затвердженого наказом Міноборони № 663 від 08.12.2016 (далі – Положення), призначає працівника з охорони праці відповідальним за пожежну безпеку та цивільний захист.

Відповідно до частини першої статті 21 Кодексу законів про працю України (КЗпП) працівник зобов'язаний виконувати лише обов'язки, покладені на нього трудовим договором та посадовою інструкцією, якщо не йдеться ні про суміщення, ні про сумісництво. Обов'язки, покладені на працівника, не можуть суперечити нормам законодавства та іншим актам, які визначають трудову функцію за певною посадою (професією).

Трудова функція за професією “Працівник з охорони праці” визначена у кваліфікаційній характеристиці Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників (затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 29.12.2004 № 336) з урахуванням вимог Закону про охорону праці та Типового положення про службу охорони праці (затверджене наказом Держнагляддохоронпраці від 15.11.2004 № 255; далі – Типове положення).

Тобто, ні кваліфікаційною характеристикою, ні Законом про охорону праці, ні Положенням не допускається залучення працівників служби охорони праці до виконання функцій та обов'язків, що стосуються пожежної безпеки чи цивільного захисту.

Отже, роботодавець не має права вимагати від працівника виконання роботи, не обумовленої трудовим договором (ст.31 КЗпП).

Примітки:

листування з питань охорони праці здійснювати через Департамент інформаційно-організаційної роботи та контролю Міністерства оборони України за допомогою захищеної системи електронного документообігу Міністерства оборони України;

для обговорення професійних питань з організації практичної діяльності у сфері охорони праці в органах військового управління МОУ та ЗСУ – контактні телефони: АТС-2 239-09; МАТС (044) 454-44-09.

електронні адреси: SOP@dod.ua у мережі АСУ «Дніпро» та IMV2014@mil.gov.ua у мережі «Інтернет».